

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту**

ВИХОВНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЗДОБУВАЧІВ ЗП(ПТ)О

Електронний навчальний курс

СХВАЛЕНО

кафедрою педагогіки, психології та
менеджменту
протокол № 1 від « 2 » січня 2024 р.
завідувач кафедри

Володимир КУЛІШОВ

Біла Церква 2024

Категорія слухачів: педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта»

Розробник: Торба Наталія Григорівна, кандидат психологічних наук, доцент.

Торба Н.Г. Виховна робота в контексті формування світогляду здобувачів освіти ЗП(ПТ)О: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 26 с.

Актуальність електронного навчального курсу визначається тим що виховна робота в контексті формування світогляду розглядається як, узагальнена система поглядів, переконань та ідеалів, у яких здобувач освіти виявляє своє ставлення до природного й соціального оточення. Світогляд узагальнює знання, досвід, емоційні оцінки, визначає ідейну спрямованість життя й діяльності особистості.

Мета курсу полягає у формуванні у здобувачів освіти світогляду шляхом інтеграції знань про людину та суспільство, розвитку пізнавальних інтересів, творчих здібностей та оволодіння навичками практичної діяльності.

Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Електронний курс розраховано на 2 год., із яких 2 год. –інтернет- лекція.

© БІНПО УМО НАПН України, 2024

© Торба Н. Г., 2024

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Анотація електронного курсу.....	4
2. Типова освітня програма електронного курсу.....	5
3. Тематичний план викладу та засвоєння матеріалів електронного навчального курсу.....	12
4. Зміст електронного навчального курсу за темами.....	13
5. Завдання до семінарських занять.....	22
6. Проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача.....	22
7. Комплекс практичних (тестових) завдань для самоконтролю.....	23
8. Глосарій ключових слів.....	24
9. Консультаційний пункт.....	25
10. Цифрова бібліотека.....	26

1. АНОТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ

Нова модель освіти в Україні спрямовується на пріоритетний розвиток особистості та створення для цього відповідних умов. Сучасна професійна школа повинна формувати у здобувача освіти гуманістичний, цілісний, сформований на засадах наукових знань світогляд. Світогляд як інтегральне духовне утворення спонукає особистість до практичної дії, до певного способу життя та думки. Світогляд являє собою систему принципів, поглядів, цінностей, ідеалів і переконань, що визначають ставлення особистості до дійсності, загальне розуміння світу, життєві позиції особистості. У структурному плані виділяють такі рівні, як світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння.

Виховна діяльність є формою участі та впливу суспільства (педагогів, батьків) на світорозуміння здобувачів освіти. У підлітків ставлення до світу існує розгорнуто, тому за допомогою виховної педагогічної діяльності педагоги можуть впливати на формування його світорозуміння. Особистісне становлення здобувачів освіти є процесом виникнення в ході розвитку нових якостей соціального індивіда, появи здатності бути носієм свідомості, формування моральної поведінки.

Доцільно організований за змістом і формою освітній процес має високий виховний потенціал: уводить особистість до простору світоглядних ідей, формує соціальні настанови й ціннісні орієнтації, гуманістичну спрямованість особистості, її духовні та матеріальні потреби, відбувається соціалізація здобувачів освіти. Вся навчальна інформація про природне й соціальне оточення має узгоджуватися з процесом становлення особистості. Лише за таких умов освітній процес сприятиме формуванню цілісної картини світу, уявлень про зв'язок навколишнього світу та внутрішнього життя особистості, збагаченню морального досвіду здобувачів освіти. Світогляд особистості – система поглядів на світ у цілому, на ставлення людини до суспільства, природи, самої себе. В основі світогляду лежить світорозуміння, тобто сукупність визначених знань про світ.

Актуальність курсу визначається тим що виховна робота в контексті формування світогляду розглядається як, узагальнена система поглядів, переконань та ідеалів, у яких здобувач освіти виявляє своє ставлення до природного й соціального оточення. Світогляд узагальнює знання, досвід, емоційні оцінки, визначає ідейну спрямованість життя й діяльності особистості.

Мета курсу полягає у формуванні у здобувачів освіти світогляду шляхом інтеграції знань про людину та суспільство, розвитку пізнавальних інтересів, творчих здібностей та оволодіння навичками практичної діяльності.

Завдання курсу:

- розширення поглядів щодо виховання особистості, сутності та шляхів популяризації у учнівських колективах загальнолюдських, громадянських, національних, сімейних, валео-екологічних та особистісних цінностей;
- формування умінь організовувати виховний процес в контексті розвитку ціннісного світогляду особистості в освітньому середовищі закладу професійної освіти.
- оволодіння інноваційними та інтерактивними формами і методами формування ціннісного світогляду здобувачів освіти,
- удосконалювати уміння ефективної організації виховної роботи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Матеріали курсу спрямовано на розвиток *освітологічної, андрагогічної, професійно-педагогічної та інноваційної* компетентностей та компетентності з *професійно-особистісного розвитку* педагогічних працівників.

Курс розраховано на 2 год., із яких 2 год. – інтернет-лекція.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Реалізація завдань для досягнення результатів спецкурсу здійснюється шляхом:

- Самостійного опрацювання слухачами навчального матеріалу.
- Виконання контрольних-діагностичних матеріалів, спрямованих на вдосконалення вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання.
- Учасі в рефлексійно-оцінювальному блоці з метою використання здобутих знань, умінь (навичок) у професійно-педагогічній діяльності.

2. ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ «ВИХОВНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЗДОБУВАЧІВ ЗП(ПТ)О»

Пояснювальна записка.

Актуальність електронного курсу Нова модель освіти в Україні спрямовується на пріоритетний розвиток особистості та створення для цього

відповідних умов. Сучасна професійна школа повинна формувати у здобувача освіти гуманістичний, цілісний, сформований на засадах наукових знань світогляд. Світогляд як інтегральне духовне утворення спонукає особистість до практичної дії, до певного способу життя та думки. Світогляд являє собою систему принципів, поглядів, цінностей, ідеалів і переконань, що визначають ставлення особистості до дійсності, загальне розуміння світу, життєві позиції особистості. У структурному плані виділяють такі рівні, як світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння.

Виховна діяльність є формою участі та впливу суспільства (педагогів, батьків) на світорозуміння здобувачів освіти. У підлітків ставлення до світу існує розгорнуто, тому за допомогою виховної педагогічної діяльності педагоги можуть впливати на формування його світорозуміння. Особистісне становлення здобувачів освіти є процесом виникнення в ході розвитку нових якостей соціального індивіда, появи здатності бути носієм свідомості, формування моральної поведінки.

Доцільно організований за змістом і формою освітній процес має високий виховний потенціал: уводить особистість до простору світоглядних ідей, формує соціальні настанови й ціннісні орієнтації, гуманістичну спрямованість особистості, її духовні та матеріальні потреби, відбувається соціалізація здобувачів освіти. Вся навчальна інформація про природне й соціальне оточення має узгоджуватися з процесом становлення особистості. Лише за таких умов освітній процес сприятиме формуванню цілісної картини світу, уявлень про зв'язок навколишнього світу та внутрішнього життя особистості, збагаченню морального досвіду здобувачів освіти. Світогляд особистості – система поглядів на світ у цілому, на ставлення людини до суспільства, природи, самої себе. В основі світогляду лежить світорозуміння, тобто сукупність визначених знань про світ.

Актуальність курсу визначається тим що виховна робота в контексті формування світогляду розглядається як, узагальнена система поглядів, переконань та ідеалів, у яких здобувач освіти виявляє своє ставлення до природного й соціального оточення. Світогляд узагальнює знання, досвід, емоційні оцінки, визначає ідейну спрямованість життя й діяльності особистості.

Мета курсу полягає у формуванні у здобувачів освіти світогляду шляхом інтеграції знань про людину та суспільство, розвитку пізнавальних інтересів, творчих здібностей та оволодіння навичками практичної діяльності.

Завдання курсу:

- розширення поглядів щодо виховання особистості, сутності та шляхів популяризації у учнівських колективах загальнолюдських,

громадянських, національних, сімейних, валео-екологічних та особистісних цінностей;

- формування умінь організовувати виховний процес в контексті розвитку ціннісного світогляду особистості в освітньому середовищі закладу професійної освіти.
- оволодіння інноваційними та інтерактивними формами і методами формування ціннісного світогляду здобувачів освіти,
- удосконалювати уміння ефективної організації виховної роботи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Матеріали курсу спрямовано на розвиток *освітологічної, андрагогічної, професійно-педагогічної та інноваційної* компетентностей та компетентності з *професійно-особистісного розвитку* педагогічних працівників.

Курс розраховано на 2 год., із яких 2 год. – інтернет-лекція.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Навчально-методичне забезпечення курсу представлено науково-методичними матеріалами (інтернет-лекція, тест, методичні рекомендації) і списком рекомендованих джерел до тематики електронного курсу.

Профіль Типової освітньої програми електронного курсу <i>«Виховна робота в контексті формування світогляду здобувачів ЗП(ПТ)О»</i>		
Обсяг курсу		0,3 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного курсу передбачено 2 академічні години, що відповідає 0,15 ЄКТС кредиту
Рівень програми		Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти
А	Мета	
	Мета курсу полягає у формуванні у здобувачів освіти світогляду шляхом інтеграції знань про людину та суспільство, розвитку пізнавальних інтересів, творчих здібностей та оволодіння навичками практичної діяльності.	
В	Характеристика типової програми	
1.	Функціональна спрямованість	Розвиток умінь щодо організації виховного процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в контексті формування

		світогляду здобувачів освіти
2.	Фокус Типової програми	Програма зорієнтована на безперервний професійний розвиток педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, здатних до організації виховного процесу на високому науково-методичному рівні в контексті формування світогляду здобувачів освіти
3.	Орієнтація Типової програми	Типова програма електронного курсу орієнтовна на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти
4.	Особливості типової програми	Типова програма електронного курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, які володіють широким спектром професійних навичок і компетенцій для успішного виконання своїх професійних функцій. Особливості електронного курсу: – розширення поглядів щодо виховання особистості, сутності та шляхів популяризації у учнівських колективах загальнолюдських, громадянських, національних, сімейних, валео-екологічних та особистісних цінностей; – формування умінь організовувати виховний процес в контексті розвитку ціннісного світогляду особистості в освітньому середовищі закладу професійної освіти. – оволодіння інноваційними та інтерактивними формами і методами формування

		ціннісного світогляду здобувачів освіти, – удосконалювати уміння ефективної організації виховної роботи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти. Проходження навчання за кожною темою завершується відповідним видом контролю (проблемно-пошукові питання).
5.	Цільова група	Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1.	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає посадова інструкція фахівця
2.	Продовження навчання	Типова програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення знань, умінь, навичок педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в системі неформальної та інформальної освіти.
Д	Стиль і методика навчання	
1.	Підходи до викладання і навчання	Розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у процесі їх практичного застосування, оновлення і поповнення професійних знань. Навчання проходить за різними моделями (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною) із використанням компетентнісного, андрагогічного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів та інноваційних технологій навчання: інтерактивних, проблемних, кейс-технологій, практичних завдань, тестів тощо.

2.	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання тестових завдань.
Е	Програмні компетентності	
1.	Інтегральна компетентність	здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення дослідження, використання теорій і методів менеджменту, педагогіки і психології на практиці
2.	Загальні компетентності <i>Освітологічна</i>	здатність інтегрувати знання із сучасної філософії та соціології освіти, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності професійної діяльності
3.	Спеціальні (фахові) компетентності	андрагогічна компетентність – уміння визначати освітні потреби і запити, ураховувати особливості мотивації, процесу навчання, застосовувати технології модерації, фасилітації, супервізії, визначати результати навчання, спонукати до рефлексії; професійно-педагогічна – здатність планувати, організовувати та контролювати діяльність суб'єктів освітнього процесу закладів професійної освіти та власну професійну діяльність в умовах реформ і соціальних трансформацій; здатність до вибору оптимальних прийомів, методів та форм навчання, застосування інноваційних технологій на основі володіння технологіями створення сприятливих умов для виховного процесу. інноваційна – здатність педагога

		забезпечувати використання інновацій у освітньому процесі, поглиблювати спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики, розвивати вміння ефективного застосування інноваційних педагогічних технологій на практиці через систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога; компететність з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку – здатність організовувати професійний саморозвиток, самонавчання, самовдосконалення і самореалізацію впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; розвивати (саморозвивати) і вдосконалювати (самовдосконалювати) професійно важливі якості особистості, цінності, що спрямовані на всебічний розвиток особистості всіх суб'єктів освітнього процесу як найвищої цінності суспільства тощо.
Е	Програмні результати навчання	
	Знання і розуміння	- усвідомлення ідей, мети та змісту формування світогляду здобувачів; - розуміння структури та основних складових поняття виховного процесу; - одержання уявлення про методи формування світогляду; - засвоєння основних підходів до формування світогляду здобувачів освіти
	Розвинені вміння	- аналізувати зміст навчального матеріалу і вимоги до відбору ефективних форм виховної роботи; - уміти розробляти творчі проекти різних типів та рівнів складності; - здійснювати аналіз ефективності формування світогляду здобувачів освіти об'єкта проектування;

		- засвоїти загальні критерії оцінювання творчих проєктів; - використовувати сучасні інформаційно-цифрові засоби виховання.
	Диспозиції (цінності, ставлення)	- людиноцентризм, цінність особистості, просування демократичних цінностей у освітній процес, - готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; - рефлексія власної професійної діяльності
Ключові слова Виховна діяльність, світогляд, формування світогляду, особистість.		

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Зміст модулів	Кількість кредитів ЕКТС	Загальний обсяг годин	Загальний обсяг аудиторних годин	Аудиторні години				Спецкурси	Семінар-практикум	Самостійна робота	Самостійна робота (спецкурс)
				Лекції	Семінарські заняття	Тематичні дискусії	Науково-практичні конференції				
1											
Тема 1. Виховна робота в контексті формування світогляду здобувачів ЗП(ПТ)О		2	2	2							
Разом		2	2	2							

4. ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ЗА ТЕМАМИ

ТЕМА 1.

ВИХОВНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

План лекції

1. Сутність виховного процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Принципи системи виховання у сучасному закладі ЗП(ПТ)О виховання.
3. Становлення світогляду особистості здобувачів освіти.
4. Суть формування світогляду, його види та функції.
5. Основні шляхи та засоби формування світогляду здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О
6. Критерії сформованості світогляду в процесі виховної роботи.

Література: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9

1. Сутність виховного процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У проекті Закону України "Про виховання дітей та молоді" зазначено, що метою виховання є надання дітям та молоді допомоги в пізнанні і засвоєнні моральних та духовних цінностей, які відповідають стратегічній меті розвитку суспільства, забезпечують гармонію взаємин людини із соціальним і природним середовищем¹.

Мета і завдання виховання визначаються на засадах культуровідповідності, засвоєння національного та загальнолюдського досвіду. Основними завданнями виховання є:

- забезпечення високого рівня освіченості й вихованості свідомого громадянина України, здатного до засвоєння досягнень світової культури з урахуванням загальнонаціональних, регіональних та етнічних особливостей, до участі у забезпеченні соціально-економічного розвитку України;
- утвердження високих ідеалів гуманістичної культури і демократичних взаємовідносин людей, захист прав, гідності й честі своєї Батьківщини;
- створення гуманістичного і демократичного виховного середовища школи, мікрорайону, регіону;
- сприяння становленню особистості в усіх її демократичних, гуманістичних, інтелектуальних та культурних проявах;
- розвиток самосвідомості, навчання проектуванню й реалізації особистісного життєвого вибору;
- організація свідомої, цілеспрямованої самореалізації, формування демократичних та гуманістичних життєвих принципів і пріоритетів;

- виховання патріотизму й національної самосвідомості, любові до свого народу, до України, що виявляється в турботі про благо народу, у сприянні становленню та утвердженню України як незалежної, правової, демократичної, суверенної держави;

- виховання фізично досконалої особистості, формування фізичних здібностей, розвиток потреби у веденні здорового способу життя; створення умов для фізичного розвитку дітей та молоді.

Зміст виховання спрямовується на залучення здобувачів освіти до національної культури і духовності, на формування в них національних світоглядних позицій, ідей, поглядів та переконань на підґрунті цінностей вітчизняної і світової культури.

Світовий соціально-історичний досвід дає змогу визначити головну мету виховання як формування гармонійно і всебічно розвиненої особистості, підготовленої до ініціативної соціальної та професійної діяльності в сучасному суспільстві, особистості, здатної сприймати й примножувати його цінності. Цілі виховання визначають його зміст, методи та засоби, оптимальна дія яких має забезпечити очікуваний результат.

Виховання - багатфакторний процес, що, на думку І.Д. Бека, залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних чинників слід зарахувати соціально-історичні особливості, культурні традиції країни, прийняту в ній систему освіти. До суб'єктивних - особистісні якості педагогів, рівень їхньої педагогічної майстерності, психологічні особливості та ціннісні орієнтації учасників виховного процесу.

Б.М. Ступарик вважає, що в нових суспільно-політичних і соціально-економічних умовах значно зростає роль закладів професійно-технічної освіти в національному вихованні молоді¹. Зважаючи на те, що національне виховання - це виховання для потреб нації, її вдосконалення й розвитку, ще в 1935 р. на Першому Українському педагогічному конгресі було визначено його як мету підготовки молоді "до здійснення найвищого ідеалу нації, творчої чинної участі у вселюдській культурі".

Наповнення виховання здобувачів освіти національним змістом передбачає прийняття української національної ідеї, яка виникає після усвідомлення єдності української нації, спільності культур народів України; включення національно-духовних традицій, культурних досягнень минулих поколінь та їх сучасну інтерпретацію до змісту освітнього процесу у ЗП(ПТ)О; виховання національної культури на підґрунті усвідомлення історичних подій, збереження національних традицій та цінностей, гордості за славне минуле своєї Вітчизни; осмислення внеску національної культури у світову скарбницю історії людства;

виховання поваги, толерантності до інших народів задля запобігання проявів націоналізму і шовінізму.

2. Принципи системи виховання у сучасному закладі ЗП(ПТ)О.

Процес виховання – система виховних заходів, спрямованих на формування всебічної гармонійно розвиненої особистості.

Основні аспекти виховної роботи спрямовують на формування цілісної особистості, що ґрунтуються на основних принципах виховання до яких належать:

1. Цілеспрямоване виховання. Цей принцип спрямований на досягненні основної мети, а це може бути, наприклад, виховання всебічно розвиненої особистості, підготовку активної трудової діяльності. Реалізація цієї мети опирається на систему заходів, які наближають до досягнення мети. Знання основної мети дає змогу проектувати бажаний рівень вихованості.
2. Зв'язок виховання з життям. Усі знання отримані під час навчання, учні мають використати у житті і виховна робота не є винятком. Виховання має бути спрямоване на подальше застосування, а саме пов'язане, безпосередньо, з життям. Учень має бути активним учасним соціуму, а не спостерігачем, тому залучення учнів до громадської діяльності, ознайомлення із суспільно-політичними подіями в країні сприяють цьому.
3. Єдність свідомості та поведінки у вихованні. Реалізація цього принципу відбувається через використання методів і прийомів, які формують в учнів стійкість до стресових ситуацій та будь-яких негативних впливів, а також протистояти їм. Сьогодні учень має вміти протистояти стресам і вирішувати проблеми з якими стикатиметься під час трудової діяльності.
4. Виховання праці. Передбачає усвідомлення учнями важливості та сумлінного ставленні до праці, трудової дисципліни, що це є джерело майбутньої успішності. Цей принцип особливо є важливим для формування в учнів ПТНЗ любові до праці, бо основним завданням – це формування висококваліфікованого робітника. Учні мають усвідомлювати, що лише гарний робітник є конкурентно спроможним і затребуваний на ринку праці.
5. Комплексний підхід у вихованні. Передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також систематичний підбір виховних методів та прийомів, змісту освіти, виховних впливів закладу освіти, сім'ї, вулиці, а також виховання і самовиховання.
6. Виховання особистості в колективі. Велику роль відіграє колектив, тому педагогу важливо згуртувати, сформувати ініціативний, соціально активний колектив, у якому б кожен учень подавав приклад, для цього

важливо заохочувати учнів у роботі учнівського самоврядування, сприяти розвитку самостійності, залучувати у роботі самодіяльності.

7. Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю вихованців. Необхідною умовою сьогодні сформувати самостійну, ініціативну, творчу особистість, а для цього потрібно створювати умови самодіяльності учнів.
8. Поєднання поваги до особистості виховання з розумною вимогливістю до нього. Цей принцип один із найважливіших, бо неможливо формувати особистість і не поважати її, тому гуманне ставлення, повага до учня до його поглядів є пріоритетним у виховній системі.
9. Індивідуальний підхід до кожного вихованця. Врахування відових та індивідуальних особливостей є основним у плануванні виховної системи, бо кожен учень – це оригінальний скарб, який потрібно плекати. Ще К.Ушинський вважав: «Вихователь повинен прагнути пізнати людину такою, якою вона є в дійсності, з усіма її слабостями, в усій її величі, з усіма її буденними, дрібними потребами і з усіма її великими духовними вимогами. Тоді тільки буде він спроможний черпати в самій природі людини засоби виховного впливу – а засоби ці величезні».
10. Систематичність, послідовність і наступність у вихованні. Сприяння формуванню особистості повинне бути систематичним з системою заходів, які є послідовні, тільки тоді буде результат, бо якщо робота ведеться епізодично, результату не буде.
11. Єдність педагогічних вимог закладу освіти, сім'ї і громадськості. Виховна робота не може бути однобічною, бо коли робота ведеться тільки в одному напрямку – результат буде задовільним, а педагог має отримати найвищий результат, а це можливе лише у тандемі зі всіма її учасниками.

3 Становлення світогляду особистості здобувачів освіти.

Світогляд особистості є форма індивідуальної свідомості, яка має специфічні особливості, зумовлені віковими та індивідуальними відмінностями. Вивчення вікових змін підлітка, його індивідуально-психологічних особливостей, його поглядів, переконань, ідеалів, соціальної життєвої позиції показало, що світогляд формується в тісному зв'язку та єдності з загальним становленням особистості: з розвитком інтелектуальної сфери (знань, уявлень, понять, умінь оперувати ними і т.п.), збуджувально-мотиваційної, розкриваючої моральну спрямованість особи (її мотиви, інтереси, ідеали, емоційні особливості), й дійово-практичної, що характеризується активністю в реалізації знань і ставлення учня до його

діяльності та поведінки. По суті, ці сфери являють собою три основних компоненти формуючого світогляду, які виступають у нерозривній єдності. Вироблена система наукових поглядів про природу та суспільство й саму людину в кожному віковому періоді має свої специфічні особливості. Становлення світогляду розпочинається буквально з перших кроків шкільної освіти, однак найбільш інтенсивно цей процес відбувається у підлітковому віці, коли виробляється власна світоглядна позиція молодої людини.

Для підлітка характерно:

1. Збагачення науковими знаннями, здатність оперувати вміннями в зв'язку з особистим усвідомленням картини світу (природи, суспільства й самої людини з її психічними особливостями);
2. Становлення та розвиток власних особливостей, усвідомлення цих особливостей через оволодіння уміннями бачити себе збоку (самосвідомість);
3. Розвиток і прояв рефлексивних особливостей, що визначаються сформованістю самокритичності, самоконтролю та саморегуляції.

Ці лінії поступово вдосконалюються в процесі освітньої та громадсько-корисної діяльності.

В підлітковому віці здобувач освіти на більш високому рівні, який ще недавно був йому недоступним, осмислює нові сторони дійсності, прагне виразити своє ставлення до них. Однак розвиток абстрактного мислення, мотиваційної сфери підлітка самі по собі ще не можуть привести до більш інтенсивного процесу формування світогляду на наступному ступені вікового розвитку. Вирішальний поштовх цей процес дістане в зв'язку з необхідністю самовизначення, самосвідомості, контролю за своїм навчанням і поведінкою.

Активізації процесу формування світогляду крім внутрішніх мотивів і потреби самовизначення сприяють також міжпредметні зв'язки в системі освітньої діяльності, які ведуть до того, що фрагментарні уявлення розпочинають у підлітка складатися в загальну картину світу. Таким чином, у 14-15-річному віці в підлітка завершується індивідуально-психологічна підготовка до наступного вікового періоду, коли в основному завершується становлення світогляду.

4. Суть формування світогляду, його види та функції.

Інтенсивне формування особистості в підлітковому віці робить цей процес досить сприятливим для оволодіння діалектико-матеріалістичної концепцією світу. Вивчаючи систематичні курси основ наук, підлітки роблять більш глибокий аналіз предметів і явищ реальної дійсності, знаходять у них риси подібності та відмінності, взаємного зв'язку і причиннообумовленості, встановлюють закономірності і рушійні сили історичного процесу, приходять до самостійних світоглядних висновків і узагальнень.

Актуальна потреба підліткового віку - прагнення до самоствердження, пошук свого місця у світі. Задоволення цієї потреби розширює коло спілкування підлітка, виводить його за межі свого індивідуального досвіду, дає поштовх формуванню ідеалів і життєвих установок. Разом з тим для підлітків характерні нестійкість суджень, поглядів, неадекватна самооцінка, перебільшена схильність до наслідування. У цих умовах важливо спонукати учнів до самостійної і обгрунтованої оцінки явищ.

Підлітковий вік складний ще й тим, що саме в цей час відбувається становлення світогляду особистості. Передумовами до його формування є, по-перше, придбання певної суми знань, життєвий досвід, по-друге - здатність до абстрактного мислення, узагальнення накопичених знань і досвіду. У старшому підлітковому віці особливо актуальним стає питання про сенс життя, своє місце в світі людей. При цьому світоглядний пошук відрізняється крайнім максималізмом. Підлітку обов'язково потрібен універсальний відповідь, формула, яка разом б пояснила йому і сенс власного існування, і сенс існування людства в цілому. Однак пізнання головної життєвої мети, як вірно підкреслює А. Н. Леонтьєв, - це складний процес, що вимагає високої соціальної та моральної зрілості. Проте підліток, на відміну від дитини, не хоче і не може сприймати на віру, як належне все, про що йому говорять дорослі. Він починає порівнювати слова і вчинки дорослих і, знаходячи в них протиріччя, виробляє власне ставлення до навколишнього світу. Рефлексія, самоаналіз, які проявляються в основному в пошуку сенсу власного існування, супроводжуються переоцінкою цінностей, зміною відносин до усталених правилами і авторитетам, схильністю до філософствування, самокопання у відчуттях і переживаннях. Труднощі пошуку відповіді на питання про сенс життя у підлітка перш за все пов'язана з визначенням і суміщенням ближньої і дальньої життєвої перспективи, які даються людині нелегко.

5 Основні шляхи та засоби формування світогляду здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О.

Світогляд особистості є форма індивідуальної свідомості, яка має специфічні особливості, зумовлені віковими та індивідуальними відмінностями. Вивчення вікових змін учня, його індивідуально-психологічних особливостей, його поглядів, переконань, ідеалів, соціальної життєвої позиції показало, що світогляд формується в тісному зв'язку та єдності з загальним становленням особистості: з розвитком інтелектуальної сфери (знань, уявлень, понять, умінь оперувати ними і т.п.), збуджуюче-мотиваційної, розкриваючої моральну спрямованість особи (її мотиви, інтереси, ідеали, емоційні особливості), й дійово-практичної, що характеризується активністю в реалізації знань і ставлення учня до його діяльності та поведінки. По суті, ці сфери являють собою три основних компоненти формуючого світогляду, які виступають у нерозривній єдності. Вироблена система наукових поглядів про природу та суспільство й саму людину в кожному віковому періоді має свої специфічні особливості. Становлення світогляду розпочинається буквально з перших кроків шкільної освіти, однак найбільш інтенсивно цей процес відбувається у підлітковому віці, коли виробляється власна світоглядна позиція молодого людини.

Для підлітка характерно:

1. Збагачення науковими знаннями, здатність оперувати вміннями в зв'язку з особистим усвідомленням картини світу (природи, суспільства й самої людини з її психічними особливостями);
2. Становлення та розвиток власних особливостей, усвідомлення цих особливостей через оволодіння вміннями бачити себе збоку (самосвідомість);
3. Розвиток і прояв рефлексивних особливостей, що визначаються сформованістю самокритичності, самоконтролю та саморегуляції.

Ці лінії поступово вдосконалюються в процесі освітньої та громадсько-корисної діяльності.

В підлітковому віці здобувач освіти на більш високому рівні, який ще недавно був йому недоступним, осмислює нові сторони дійсності, прагне виразити своє ставлення до них. Однак розвиток абстрактного мислення, мотиваційної сфери підлітка самі по собі ще не можуть привести до більш інтенсивного процесу формування світогляду на наступному ступені вікового розвитку. Вирішальний поштовх цей процес дістане в зв'язку з необхідністю самовизначення, самосвідомості, контролю за своїм навчанням і поведінкою.

Активізації процесу формування світогляду крім внутрішніх мотивів і потреби самовизначення сприяють також міжпредметні зв'язки в системі освітньої діяльності, які ведуть до того, що фрагментарні уявлення розпочинають у підлітка складатися в загальну картину світу. Таким чином, у 14-15-річному віці в підлітка завершується індивідуально-психологічна підготовка до наступного вікового періоду, коли в основному завершується становлення світогляду.

Юнацький вік у педагогічній і психологічній літературі визначається як вік інтелектуальної та громадянської зрілості. В цей період відбувається вироблення ціннісних орієнтацій і цілісної системи світоглядних поглядів на світ і своє місце в ньому. Розвивається тенденція до узагальнення, глибокого внутрішнього синтезу наявних теоретичних знань, складається ідейна спрямованість людини, її ідеали. Вироблений раніше інтерес до світоглядних проблем поєднується з прагненням настирливо реалізувати свої переконання у практичних справах і вчинках, оскільки діяльність старшого школяра все більше регулюється поставленими цілями та завданнями, звернутими не тільки до сучасного, а й до майбутнього. В індивідуальному стилі поведінки чітко простежується певний спосіб пізнання, ставлення до навколишнього світу й самого себе.

Глибоке оволодіння знаннями – важлива умова формування наукового світогляду; як було вище сказано, в структурі світогляду визначальну роль відіграє взаємозв'язок наукової істини поглядів і переконань. А звідси випливає, що основою, фундаментом, на якому базується світогляд, є знання. Наприклад, при вивченні природничо-наукових предметів уже в початкових класах учням повідомляються знання про живу та неживу природу (наприклад, про використання сили вітру та води в народному господарстві, про місце людини в природі, про її можливості у перетворенні природи). Діти спостерігають за розвитком рослин на пришкольній ділянці, навчаються бачити залежність росту рослин від природних умов

6. Критерії сформованості світогляду в процесі виховної роботи.

Критеріями сформованості світогляду особистості в процесі виховання є:

- Знання найважливіших понять, законів, теоретичних узагальнень, що мають визначальне значення для розуміння законів розвитку природи і суспільства і вироблення світогляду;

- Стійкість поглядів і переконань, що виявляється при оцінці явищ і подій навколишнього життя;

- Розвиток здатності діалектичного осмислення дійсності, яка виявляється в умілому аналізі людиною нових для нього знань, явищ, подій;

- Прояв своєї світоглядної позиції в конкретних суспільних справах, в діяльності і поведінці.

У педагогіці виділено такі *функції світогляду* (По І. Ф. Харламова).

- *Інформаційно-відбивна* функція полягає в тому, що всі події і явища навколишнього світу людина сприймає і відображає в свідомості через призму вже наявних у нього поглядів і переконань.

- *Ориентационно-регулятивна* функція полягає в тому, що світогляд справляє визначальний вплив на дії та вчинки людини. Зміна світогляду призводить до зміни і його поведінки.

Оціночна функція пов'язана з тим, що факти, явища навколишнього світу оцінюються людиною на основі своїх поглядів і переконань.

Мета, завдання і зміст морального виховання. Сутність і критерії сформованості моральної культури особистості

Моральне виховання - Це цілеспрямована взаємодія педагога з вихованцями, в ході якого здійснюється вплив на свідомість, почуття, поведінку вихованців і формуються їх моральні якості. *метою морального виховання є формування моральної культури особистості. Моральна культура особистості* -освоєння особистістю моральний досвід суспільства, що виражається в рівні розвитку моральних понять, суджень, моральних почуттів, цінностей, оцінок, сформованості провідних моральних якостей і культури поведінки, в здатності до морального вибору. Здійснення морального виховання передбачає знання змісту тих відносин особистості, які лежать в основі її моральних якостей:

- ставлення до батьківщини, країні, політиці держави, до інших країн і народів (громадянськість, патріотизм, повагу до інших народів і країн);

- ставлення до людей (демократизм, колективізм, гуманність, культура спілкування і ін.).

- ставлення до себе (чесність, скромність, принциповість і ін.);
- ставлення до праці (працьовитість, сумлінність, відповідальність, дисциплінованість та ін.);
- ставлення до природи, матеріальним цінностям, суспільного надбання (екологічна культура, ощадливість, турбота про збереження суспільного надбання, особистих речей).

Методологічною основою морального виховання є етика - Галузь філософії, що вивчає мораль. Мораль - форма громадського або індивідуального свідомості, що інтегрує категорії, принципи, правила, норми, ідеали, які регулюють взаємодії між людьми. Моральна норма - це правило, вимога, що визначає, як людина повинна діяти в тій чи іншій конкретній ситуації.

Моральність - освоєна, внутрішньо прийнята суспільна мораль, яка регулює індивідуальну поведінку особистості. Моральна свідомість - синтез моральних уявлень, понять, етичних оцінок, моральних мотивів і т.д.

Морально-етична культура особистості включає в якості найважливішої своєї складової культуру поведінки - синтез культури спілкування, культури зовнішності, культури мови і побутової культури. Культура поведінки представлена ??формами поведінки людини в повсякденному житті (у трудовій діяльності, в побуті, в спілкуванні з іншими людьми і т.п.).

6. ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА

Питання для самоконтролю до теми 1

1. Сформулюйте сутність процесу виховання та основні його завдання в освітньому процесі ЗП(ПТ)О.
2. Назвіть основні принципи системи виховання у сучасному закладі ЗП(ПТ)О.
3. У чому полягає сутність становлення світогляду особистості здобувачів освіти
4. Розкрийте основні шляхи та засоби формування світогляду здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О

5. Охарактеризуйте види та функції формування світогляду особистості підлітків.

6. Поясніть сутність інтеграції в процесі проектно-технологічної діяльності.

7. Поясніть критерії сформованості світогляду в процесі виховної роботи.

Література: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9

7. КОМПЛЕКС ПРАКТИЧНИХ (ТЕСТОВИХ) ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Наука про виховання, як свідомий цілеспрямований процес

А) педагогіка

Б) дидактика

В) методика

2. Усвідомлена, цілеспрямована діяльність людини, спрямована на удосконалення своїх якостей

А) самовиховання

Б) самоосвіта

В) тренінг

3. Ланка виховного процесу, що характеризує Порядок спільної роботи вихователів та вихованців

А) прийом

Б) співробітництво

В) метод

4. Процес підготовки здобувачів освіти до виконання різноманітних соціальних функцій та до корисної діяльності

А) виховання

Б) навчання

В) тренування

5. Світогляд – це:

- цілісне відображення предметів, ситуацій, надій...;

- сукупність усіх поглядів людини на оточуючий світ...;

- форма суспільної самосвідомості людини, через яку вона сприймає, осмислює, оцінює навколишню дійсність.

6. Соціалізація – це:

- засвоєння індивідом соціального досвіду;
- процес адаптації до соціального середовища;
- поєднання процесу пристосування і відособлення людини в умовах конкретного суспільства.

7. Оберіть правильне твердження і доведіть його:

- виховання є складовою процесу соціалізації;
- соціалізація є складовою світогляду;
- соціалізація, світогляд є складовими процесу виховання;
- виховання, соціалізації, формування світогляду рівноправні, паралельні, взаємопов'язані процеси розвитку особистості.

8. Формування світогляду та її соціалізація починається:

з моменту народження;

у підлітковому віці;

у дорослому віці.

З'єднайте рисками компоненти світогляду зі структурами, до яких вони відносяться.

9. Перелічіть сфери та інститути соціалізації, які ви знаєте.

8. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Виховання – це цілеспрямований та організований процес формування особистості.

Виховна робота - це систематична діяльність з виховання особистості, що здійснюється в освітньому закладі або в іншій установі, що має виховну місію.

Властивості особистості це стійкі індивідуальні характеристики, які визначають спосіб, у який людина сприймає, реагує та поводить у світі навколо неї. Вони є внутрішніми факторами, які впливають на унікальність кожної особистості та формують її унікальну ідентичність.

Критичне мислення – це здатність людини чітко виділити проблему, яку необхідно розв'язати; зважено, вдумливо розглянути різні, а часом і протилежні підходи і розуміння проблеми з метою прийняття власного обґрунтованого рішення.

Особистість— віддзеркалення соціальної природи людини, розгляду її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних взаємин, спілкування і предметної діяльності; соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, котра визначається залученістю людини до певних суспільних, культурних, історичних відносин.

Соціальний статус — це становище індивіда (або групи людей) у системі соціальних зв'язків і відносин, що обумовлюється її приналежністю до певної соціальної спільноти та визначає сукупність її прав та обов'язків.

Світóгляд— форма самосвідомості людини і суспільства, система узагальнених поглядів щодо місця людини у світі та взаємовідносин з ним. інтегральне духовне утворення, яке спонукає до практичної дії, до певного способу життя та думки. У структурному плані прийнято виділяти в ньому ...

Саморегуляція (від лат. *regulare* — приводити до порядку, налагоджувати) – це управління своїм психоемоційним станом, який досягається шляхом впливу людини на саму себе за допомогою слів, уявних образів, управління м'язовим тонусом і диханням.

Самоконтроль - це здатність особи керувати своїми діями, почуттями та реакціями. Це вміння усвідомлено впливати на свою поведінку з метою досягнення конкретних цілей або відволіктися від шкідливих або непотрібних звичок. Самоконтроль включає у себе усвідомлення своїх емоцій, вміння управляти стресом та важливими рішеннями, а також відмовлятися від миттєвого задоволення для досягнення довгострокових метою.

Формування світогляду відбувається в ході засвоєння духовної культури людства, пануючих у суспільстві поглядів (політичних, моральних, естетичних, правових, релігійних тощо), а також духовних почуттів, які є основою для віри і переконаності у реальності відповідних громадянських, моральних, естетичних і пізнавальних

Юність – завершальний етап формування особистості. За віковою періодизацією юнацький вік поділяють на дві частини: рання юність (14,5-15 – 17 років) та старший юнацький вік (18–25 років)

9. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного курсу можна звернутися до викладача Торба Наталія Григорівна за електронною поштою torbang@ukr.net або у вайбер за номером +38-050-612-42-66

10. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

1. Шинкарук В. Д., Сопівник Р. В., Сопівник І. В. Теорія та історія соціального виховання в зарубіжних країнах (для студентів напряму підготовки «Соціальна педагогіка»). Київ : ЦП «Компринт», 2015. 236 с. <https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/1293>
2. Сопівник Р. В., Сопівник І. В. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Київ : Компринт, 2017. 321 с. <https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/5286>
3. Інформаційні ресурси 1. Електронний навчальний курс «Формування ціннісного світогляду особистості» <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3380>. Репозитарій НУБіП України
4. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/7525/97/>.
5. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/353-psihologchn-djerela-vihovno-maysternost-beh-d.html>
7. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навчальний посібник / І. В. Пеша [та ін.]. - К. : Компринт, 2023. - 450 с. <https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/10636>
8. Моніторинг і оцінка у соціальній роботі : навчальний посібник / В. Д. Шинкарук [та ін.]. - К. : Трик-Принт, 2022. - 360 с. <https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/9471>
9. Управління освітньою діяльністю : навчальний посібник в 2 частинах. Ч. 2 / В. Г. Базелюк [та ін.]. - К. : Міленіум, 2023. - 238 с. <https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/10638>
10. Виховна робота у вищих навчальних закладах / І.О. Лепеха [та ін.]. – К. Агроосвіта, 2015. – 242 с. <http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/dosvid-ovr-u-zvo-nmc-ahroosvita-1.pdf>